

मुद्रा अपस्फिती (चलन संकोच): DEFLATION

BY

DR. RAJANI SONTAKKE

ECONOMICS

मुद्रा अपस्फिती : अर्थ, व्याख्या, लक्षण, कारणे, परिणाम.

- मुद्रा अपस्फितीला अस्फिती, मुद्रा संकोच, चलन संकोच किंवा चलनात निसंकोच इत्यादी नावाने ओळखले जाते.
- मुद्रा अपस्फिती च्या काळात वस्तू व सेवांच्या किमती सतत कमी होत असतात..
- वस्तूच्या किमतीत सतत घट होणे म्हणजे मुद्रा अपस्फिती होय.
- किमतीत घट झाल्यामुळे नफ्यात घट ,उत्पादनात घट ,रोजगारात घट ,उत्पन्नात घट, मागणीत घट म्हणून किमतीत घट अशी प्रक्रिया सतत सुरु असते.

मुद्रा अपस्फितीच्या व्याख्या: DEFINITION OF DEFLATION

- ज्यावेळी देशातील मुद्रेचे परिमाण वश्यकतेपेक्षा कमी होते त्यावेळी देशात अपस्फिती ची परिस्थिती निर्माण होते.
- आपस्फिती ला मुद्रा संकोच, चलन संकोच, किंवा चलनातील संकोच इत्यादी नावांनी ओळखली जाते.
- वस्तूंच्या किमतीत सतत घट होणे हे अपस्फितीचे मुख्य लक्षण मानले जाते.
- किमतीत घट झाल्यामुळे नफ्यात घट ,उत्पादनात घट, रोजगारात घट ,उत्पन्नात घट, मागणीत घट म्हणून किमतीत घट अशी प्रक्रिया सतत सुरु असते.

मुद्रा अपस्फीती ची व्याख्या:

- क्राउथर ,”ज्या स्थितीत मुद्रेचे मूल्य वाढते आणि वस्तूचे भाव असतात त्या स्थितीला मुद्रा अपस्फीती असे म्हणतात.”
- प्रो. पीगू “ जेव्हा देशातील वस्तू व सेवांचे उत्पादन मौद्रिक उत्पन्नापेक्षा इतक्या वेगाने वाढते की, किमती कमी होऊ लागतात तेव्हा निर्माण होणारी स्थिती म्हणजे अपस्फीती होय.”
- पॉल इंजींग,”अपस्फीती ही अशी असंतुलित अवस्था आहे की ज्यात क्रयशक्ती कमी झाल्यामुळे किमती कमी होतात आणि किमती कमी झाल्यामुळे क्रयशक्ती कमी होते.”

आपस्फिती ची लक्षणे:

1. वस्तूंच्या किमती सतत घट होत असते.
2. मुद्रेचा पुरवठा कमी झालेला असतो.
3. कमी किमतीमुळे नफ्याचे प्रमाण कमी होते.
4. उत्पादनात घट होते.
5. रोजगारात घट होते.
6. नागरिकांच्या मोगरी उत्पादनात घट होते.
7. पुरवठ्या पेक्षा वस्तूंची मागणी कमी होते.
8. विक्रीत घट होते.
9. बाजारपेठेत निराशा मे वातावरण असते.

मुद्रा अपसफिती ची करणे:

1. मुद्रेच्या परिमाणात घट.
2. करारोपण आणि सार्वजनिक कर्ज.
3. मुद्रेचे निमौद्रिकी करण.
4. केंद्रीय अधिकोशाचे प्रत्यय विषयक धोरण.
5. वस्तूंच्या व सेवांच्या उत्पादनात अत्याधिक वाढ.
6. सुवर्ण कोशांचा अभाव.

मुद्रा अपस्फितीचे परिणाम :

• A) समाजातील वेगवेगळ्या वर्गावर होणारे परिणाम

1. उत्पादक आणि उत्पादन वर्ग व्यापारी वर्ग
2. गुंतवणूक करणाऱ्यांचा वर्ग.
3. श्रमिक वर्ग.
4. धनको आणि ऋणको चा वर्ग.
5. उपभोक्ता वर्ग.

• B) आर्थिक परिणाम

1. रोजगारी घट.
2. कराचा भार वाढतो.
3. सरकारी ऋणचा भार वाढतो.
4. अधिकोषण व्यवस्थेवरील परिणाम.
5. सामाजिक अणी नैतिक दुष्परिणाम.

मुद्रा स्फिती व अपस्फिति ची तुलना

- मुद्रा स्फिती

1. पैशाचे मूल्य कमी होऊन लोकांच्या बचतीचे नुकसान होते.
2. धनको चे नुकसान होते.
3. उत्पन्नाच्या वाटनीतील विषमता वाढते.
4. अतिरिक्त चलन छापल्यामुळे मुद्रेची क्रयशक्ती कमी होते.
5. गरिबांवर जास्त भार पडतो.
6. अर्थव्यवस्थेची घडी अस्ताव्यस्त होते.

- मुद्रा अपास्फिति

1. व्यापक प्रमाणावर बेकारी उत्पन्न होते.
2. निराशावादी वातावरण निर्माण होते.
3. मुद्रा अपस्फिती निर्माण झाली की ती नियंत्रित करणे बरेच कठीण जाते.

Thank you.